

Autor: Anna Dąbrowska

Promotor: prof. dr hab. Anna Bondaruk

Kierunek: Językoznawstwo

Katolicki Uniwersytet Lubelski

Wydział Nauk Humanistycznych

Instytut Filologii Angielskiej

*A Syntactic Study of Idioms Referring to Psychological States in English
and Constraints on the Way they are Built*

Streszczenie w języku polskim

W niniejszej pracy doktorskiej podjęto tematykę idiomów w języku angielskim odnoszących się do stanów psychicznych / psychologicznych. Celem dysertacji jest dokonanie analizy syntaktycznej angielskich idiomów psychologicznych oraz ograniczeń w sposobie ich konstruowania.

Badanie syntaktyczne w niniejszej rozprawie opiera się na bazie 161 angielskich idiomów, które opisują stan emocjonalny, umysłowy czy psychiczny, a więc korelują ze standardowymi czasownikami psychologicznymi tj. *kochać* (love), *martwić się* (worry), *irytować* (annoy), czy *mieć znaczenie* (matter to). Na podstawie powszechnie znanych w literaturze badań przeprowadzonych na czasownikach psychologicznych przez np. Belletti i Rizzi (1988), Pesetsky'ego (1995) i Landau'a (2010), uznaje się, że czasowniki psychologiczne wyrażają (zmiany) umysłowe lub stan emocjonalny i związek pomiędzy dwoma argumentami, tj. pomiędzy osobą, która doświadcza przeżycia / stanu (Experiencer) a przyczyną / tematem takiego stanu psychicznego (Cause / Theme). Belletti i Rizzi (1988) wprowadza trójstopniowy podział czasowników psychologicznych, tzn. Klasę I: Mark *kocha* nietoperze (czasownik psychologiczny z Experiencerem w funkcji podmiotu); Klasę II: Nietoperze *przestraszyły* Marka (czasownik psychologiczny z Experiencerem w funkcji dopełnienia) oraz Klasę III: Ten film *ma znaczenie dla* Joanny (czasownik psychologiczny z Experiencerem w funkcji dopełnienia). To co wyróżnia czasowniki psychologiczne spośród innych predykatów czasownikowych, to tzw. 'efekty psychiczne', jakie uwidaczniają się w przypadku czasowników psychologicznych z Experiencerem w funkcji dopełnienia, pod warunkiem, iż występują w użyciu nieagensywnym (por. Belletti i Rizzi 1988; Arad 1998, 1999; Landau 2010; Alexiadou i Iordachioaia 2014; Fábregas i Marín 2015). Analiza idiomów odnoszących się do stanu psychicznego uwidoczniała podobieństwo w

umiejscowieniu Experiencera, w pozycji podmiotu, lub w pozycji dopełnienia, podobnie jak u zwykłych czasowników psychologicznych. W porównaniu aspektualności wykazano brak korelacji między czasownikami psychologicznymi a odpowiadającymi im idiomami psychologicznymi.

Ponadto, przyjęto w dysertacji dwubiegunowy podział idiomów, wg Nunberga i in. (1994) na: (i) (niemodyfikowalne) zwroty idiomatyczne, oraz (ii) (modyfikowalne) wyrażenia połączone idiomatycznie. Na podstawie analizy idiomów psychologicznych wykazano, iż idiomy typu '(niemodyfikowalne) zwroty idiomatyczne' nie podlegają modyfikacjom leksykalno-syntaktycznym, poza dopuszczalną zmianą np. czasu gramatycznego. Natomiast idiomy typu '(modyfikowalne) wyrażenia połączone idiomatycznie' wykazują elastyczność leksykalną (zamiana komponentów idiomu w obrębie tzw. rodzin homomorficznych (por. Nunberg i in. 1994) oraz różnorodność dopuszczalnych modyfikacji syntaktycznych, tj. pasywizacja, anafora, modyfikacja przymiotnikiem, przysłówkiem, czy liczebnikiem

Co więcej, przeprowadzona analiza idiomów psychologicznych w świetle wcześniejszych teorii syntaktycznych (np. Nunberg i in. 1994, O'Grady'iego 1998 i Bruening'a 2010) wykazała nieadekwatność danych teorii do wszystkich 12 typów syntaktycznych badanych idiomów, np. brak odpowiedniego wyjaśnienia, co do idiomów z dopełniaczem, idiomów z podwójnym dopełnieniem, idiomów z konstrukcją predykatywną, o nazwie 'małego zdania' (small clause). W końcu, do analizy badanych jednostek frazeologicznych zastosowano Teorię Fazowości (por. Chomsky 1998, 2000, 2001, 2008; Radford 2004; Matushansky 2005; Bošković and Lasnik 2006; Gallego 2010; oraz Citko 2014; wśród wielu innych). Szczególnie tzw. Hipoteza 'Idiomy jako Fazy' (por. Svenonius 2005; Stone 2009; Harwood 2013, 2016, 2017; Harley i Stone 2013; Kim 2014, 2015 i Corver i in. 2017, m. in.) okazała się konstruktywna w analizie badanych idiomów. Wyniki badań wykazały, iż idiomy typu (niemodyfikowalne) zwroty idiomatyczne są ograniczone jedynie do fazy vP . Natomiast idiomy typu '(modyfikowalne) wyrażenia połączone idiomatycznie' mogą zawierać wiele faz, np. DP, ApplHP i PrPs, co jest zgodne z tym, że idiomy te wykazują duże możliwości modyfikacji, w odróżnieniu od (niemodyfikowalnych) zwrotów idiomatycznych.

Słowa kluczowe:

czasowniki psychologiczne, Experiencer, aspektualność, idiomy, (niemodyfikowalne) zwroty idiomatyczne, (modyfikowalne) wyrażenia połączone idiomatycznie, język angielski